

معارف

شرح احادیث
کتاب الموت
بخار الانوار

۳

..... لجنۃ دیندار .....

محمد رضا اعابندینی

تحقیق و نگارش: موسسه مطالعات اسلامہ رواسے

سرشناسه: عابدینی، محمدرضا، ۱۳۴۰ - عنوان و نام پدیدآور: تا ابد زندگی، شرح روایات کتاب الموت بحارالانوار درس گفتارهای استاد محمدرضا عابدینی حفظه الله/ محمدرضا عابدینی؛ ویراستار مهران معدنی پور. مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، مشخصات ظاهری: ج. شابک: ۳-۶-432-441-978-G00-78 وضعیت فهرست نویسی: فیبا یادداشت: کتابنامه. عنوان دیگر: شرح روایات کتاب الموت بحارالانوار درس گفتارهای استاد محمدرضا عابدینی حفظه الله. موضوع: مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، ۱۰۳۷-۱۱۱۱ق، بحارالانوار-- نقد و تفسیر موضوع: احادیث شیعه -- قرن ۱۱ -- نقد و تفسیر Hadith (Shiites) -- Texts -- 17th century -- Criticism, interpretation, etc شناسه افزوده: مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، ۱۰۳۷-۱۱۱۱ق، بحارالانوار، شرح شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف رده بندی کنکره: BP1۳۵ رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۲ شماره کتابشناسی ملی: AY6۹۴۴A

تا ابد زندگی

لحظه دیدار

■ مؤلف: محمدرضا عابدینی ■ تحقیق و نگارش: موسسه مطالعات اسلامی روانسی ■ صفحه‌آرایی: حسین قاسمیان ■ طراح جلد: جعفرپیشه (صریر) ■ ناشر: دفتر نشر معارف ■ نوبت چاپ: دوم، ۱۴۰۱ تیراژ: ۵۰۰ جلد ■ شابک: ۶-۴۳۲-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸ ■ قیمت: ۱۶۰/۰۰۰ تومان

دفتر نشر معارف قم، خیابان شهدا، کوچه ۲۲، شماره ۸۰ تلفن و نمایی: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۰۰۴

موسسه تحریض: قم، خیابان سمیه، کوچه ۱۱، پلاک ۱، تلفن: ۰۲۵-۳۷۵۳۳۵۰

مدیریت بخش اعلیٰ: قم، شرکت بانوق کتاب، تلفکس: ۰۲۵-۳۱۰۷۷ مراکز پخش

- اراک: ۰۸۶-۳۲۲۹۰۲۸ - ارومیه: ۰۹۱-۷۷۵۱۶۶ - اصفهان: ۰۳۱-۳۳۷۱۶۹۲ - اهواز: ۰۶۱-۳۳۳۸۰۰۰
- ایلام: ۰۸۶-۳۳۳۶۳۸۲ - بجنورد: ۰۵۸-۳۲۲۴۳۷۸ - بردسکن: ۰۲۱-۵۵۴۴۰ - بندرعباس: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷
- بیرجند: ۰۵۶-۳۳۳۳۵۱۲ - تربت حیدریه: ۰۵۱-۵۲۲۸۶۵۰ - تهران: ۰۲۱-۸۹۱۱۲۱۲ - رشت: ۰۱۳-۳۳۳۳۵۶۹
- زاهدان: ۰۵۶-۳۳۳۳۸۷۹ - زنجان: ۰۲۴-۳۳۳۶۶۲۵ - ساری: ۰۱۱-۳۳۳۳۰۲۰ - سبزوار: ۰۵۱-۴۴۲۴۰۰۴
- سمنان: ۰۲۳-۳۳۳۳۳۱۱ - سیرجان: ۰۲۴-۴۴۲۶۸۰۵۱ - شهرکرد: ۰۳۸-۳۳۳۵۰۰۰۴ - شیراز: ۰۷۱-۳۳۳۳۶۶۱۶
- قزوین: ۰۲۸-۳۳۳۴۰۰۷۶ - قم: ۰۲۵-۳۷۷۶۷۵۷ - کازرون: ۰۷۱-۴۴۲۴۴۳۳ - کرمان: ۰۲۴-۳۳۳۳۱۴۶۶
- کرمانشاه: ۰۸۳-۳۳۳۳۸۱۱ - گرگان: ۰۱۷-۳۳۳۳۷۸۰ - مشهد: ۰۵۱-۳۳۳۳۰۱۱۹ - ملایر: ۰۸۱-۳۳۳۳۱۳۷۶
- نیریز: ۰۷۱-۵۲۸۲۱۶۹۰ - یاسوج: ۰۷۶-۳۳۳۳۸۶۲۲ - یزد: ۰۳۵-۳۷۳۳۳۹۵۰

www.nashremaaref.ir - E-mail: info@nashremaaref.ir

NashreMaaref

www.Tamhis.ir

ta.abad.zendegi

کتاب حقوقی را از درسه معارف تا ابد زندگی

فهرست

۲۵	.....	مقدمه
۳۳	.....	پیشگفتار
۳۵	.....	معرفی کتاب حاضر
۳۶	.....	تقدیر و تشکر

باب هفتم:

ما یعاین المؤمن و الکافر عند الموت و حضور الأئمة علیهم السلام عند ذلك
و عند الدفن و عرض الأعمال علیهم صلوات الله علیهم

۳۹	.....	جلسه اول (۷-۵۱).....
۳۹	.....	مقدمه
۳۹	.....	مطهریت مرگ و یاد مرگ
۴۰	.....	بیداری هر عالم نسبت به عالم قبلی
۴۰	.....	ارتباط شم و باطن عالم
۴۱	.....	ارتباط دو سویه اعتقاد و عمل

۴۳	.....	مظہرات نظام باطن
۴۳	.....	سنت خداوند بر عدم رسوایی انسان‌ها در دنیا
۴۴	.....	تناسب عقوبت الهی با اتمام حجت الهی
۴۶	.....	آیات قیامت قابل حمل بر مراتب مختلف
۴۶	.....	قیامت، رجعت و ظهور، مراتب مختلف یک واقعیت
۴۷	.....	تناسب مراتب توفی با مراتب ادراک مُدرک
۴۷	.....	ارتباط مراتب جان دادن با مراتب توحید انسان
۴۸	.....	عدم تنافی توحید با بکارگیری وسائط
۴۹	.....	تفاوت قواعد حاکم بر عوالم مختلف با یکدیگر
۴۹	.....	تفاوت قواعد عالم احتضار با عالم دنیا
۵۰	.....	تفاوت احکام زمان ظهور با قبل از آن
۵۱	.....	۷-۱. روایت اول باب هفتم
۵۳	.....	متن ترجمه
۵۵	.....	حضور ائمه و اولیاء الهی در هنگام احتضار مؤمن
۵۸	.....	شهود هادیان در زمان احتضار
۵۸	.....	وجود حجاب بین حالات محتضر و اطرافیان
۶۰	.....	ابتلاء اطرافیان محتضر به حجاب از حالات محتضر
۶۰	.....	ابتلاء مؤمنین به ایمان به غیب
۶۲	.....	عدم امکان اقامه برهان بر جزئیات قیامت
۶۳	.....	مکالمه محتضر با ائمه و اولیاء الهی
۶۴	.....	مدارای ملک الموت با محتضر مؤمن
۶۷	.....	✽ جلسه دوم (۷-۷۰)
۶۷	.....	مقدمه
۶۷	.....	سُرور محتضر از رؤیت ائمه و اولیاء الهی در وقت احتضار
۶۸	.....	تغییر قواعد و ارتباطات حاکم بر انسان در لحظه مرگ
۷۰	.....	عدم تنافی بین روایات در مورد احتضار
۷۰	.....	تناسب مراتب شهود در دنیا و آخرت
۷۱	.....	تغییر قواعد عالم در مواطن مختلف

۷۳	.....	حقیقت رؤیت ائمه در وقت احتضار
۷۴	.....	عدم تعارض توسل به اهل بیت با توحید
۷۸	.....	ادامه روایت اول باب هفتم
۷۸	.....	ملک الموت شأنی از شوون پیامبر
۷۹	.....	توجه به کثرات مانع از درک حقایق در دنیا
۸۱	.....	معد بودن اعمال انسان برای افاضه کمالات
۸۱	.....	افاضی بودن ورود به باطن عالم
۸۳	.....	أثوا به متشابهها یعنی تناسب عمل و جزا در آخرت
۸۴	.....	حقیقت مدارای ملک الموت با محتضر
۸۵	.....	موت مؤمن، عقبه‌ای برای وصول به جنان
۸۷	.....	مراتب شهود مؤمن در حالت احتضار
۸۷	.....	شهود موطن بهشتی در وقت احتضار
۸۸	.....	شوق مؤمن به موت با شهود موطن بهشتی خود
۸۹	.....	مراتب بی‌تابی‌های مؤمنین در هنگام مرگ
۹۱	.....	※ جلسه سوم (۷-۰۳)
۹۱	.....	مقدمه
۹۱	.....	تجلیات حالت احتضار زمینه ساز اشتیاق به موت
۹۳	.....	کیفیت نزع روح مؤمن
۹۳	.....	تفاوت گذر زمان در هنگام احتضار و ظهور
۹۴	.....	ادامه روایت اول باب هفتم
۹۴	.....	حقیقت معنای قبر
۹۶	.....	تصحیح نسبت‌های انسان با یاد مرگ
۹۷	.....	معنای حضور ائمه و اولیاء الهی در قبر مؤمن
۹۹	.....	تواضع نکیر و منکر به سبب حضور ائمه در قبر مؤمن
۱۰۱	.....	علت پرسش نکیر و منکر از مؤمن
۱۰۲	.....	عدم سؤال قبر مخلصین
۱۰۲	.....	موارد سؤال قبر
۱۰۳	.....	نقش تولی و تبری در کمال انسان

۱۰۴.....	سؤال قبر از پیروان انسان
۱۰۵.....	معنای قیام به صدق ائمه
۱۰۵.....	آخرت، عالم صدق محض
۱۰۶.....	مواطن سه گانه انسان
۱۰۸.....	نظام اعتدالی خلقی اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۱۰۹.....	اوج ضلالت انسان
۱۱۰.....	نسبت عالم مثال به عالم دنیا
۱۱۱.....	معنای ربوبیت برای غیر خدا
۱۱۲.....	تمثلات حالت احتضار کافر
۱۱۳.....	کلام ملک الموت با محتضر فاجر کافر

۱۱۵..... * جلسه چهارم (۷-۰۴)

۱۱۵.....	مقدمه
۱۱۵.....	ادامه روایت اول باب هفتم
۱۱۵.....	حسرت کافر در قیامت با رؤیت محرومیت از بهشت
۱۱۶.....	مطهریت حسرت مؤمن در آخرت
۱۱۶.....	مراتب و مراحل قیامت
۱۱۷.....	منشأ حسرت کافر و مؤمن در قیامت
۱۱۸.....	اشدیت عذاب درک محرومیت
۱۱۹.....	سرور مؤمن در قیامت با رؤیت دوری از جهنم
۱۱۹.....	الذیت نعمت درک دارایی
۱۲۰.....	۲-۷. روایت دوم باب هفتم
۱۲۱.....	متن ترجمه
۱۲۲.....	تناسب ظن به قیامت با خشوع انسان
۱۲۵.....	علت سختی قطع تعلقات دنیوی
۱۲۵.....	تقابل گمان به قیامت با تعلقات دنیوی
۱۲۶.....	مصادیق مختلف تعلقات دنیوی
۱۲۸.....	اثر لقاء رب در دنیا و آخرت
۱۲۹.....	عدم تثبیت وجود انسان در دنیا

۱۳۰.....	تفاوت گمان و یقین به ملاقات رب
۱۳۱.....	اثر نامعلومی عاقبت انسان در دنیا
۱۳۲.....	تناسب ظهور ملک الموت با نظام وجودی انسان
۱۳۲.....	علل تنگی سینه محتضر
۱۳۴.....	عدم اختصاص احوالات محتضر به دیگران
۱۳۴.....	علت حسرت محتضر
۱۳۵.....	معامله ملک الموت با محتضر
۱۳۶.....	شهود درجات بهشت هنگام احتضار
۱۳۷.....	ارتقاء رتبه محتضر با شهود
۱۳۹.....	کفالت امور دنیوی مؤمن پس از مرگ
۱۳۹.....	ثمره ارتباط واقعی با ائمه
۱۴۰.....	درک حقیقت لذات در آخرت
۱۴۱.....	معنای هم نشینی با اولیاء در آخرت
۱۴۳.....	✱ جلسه پنجم (۷-۵).....
۱۴۳.....	مقدمه
۱۴۳.....	۳-۷. روایت سوم باب هفتم
۱۴۴.....	ترجمه روایت
۱۴۴.....	عاقبت به خیری اهل ولایت
۱۴۵.....	انقطاع علم حصولی از هنگام احتضار
۱۴۶.....	عدم وجود عالم خیال در قیامت
۱۴۶.....	تحقق کمالات بر اساس علم حضوری
۱۴۶.....	حقیقت علم حضوری و حصولی
۱۴۷.....	مراتب تأثیر علم حصولی
۱۴۸.....	فعلیت علم حضوری با عمل
۱۴۹.....	اثر نیت گناه در افراد مختلف
۱۵۰.....	۴-۷. روایت چهارم باب هفتم
۱۵۰.....	ترجمه روایت
۱۵۱.....	شدت نفرت دشمن ائمه هنگام احتضار

۱۵۱.....	شهود عذاب دشمن ائمه هنگام احتضار .....
۱۵۲.....	اتحاد علم حضوری با معلوم .....
۱۵۳.....	هم نشینی انسان با عملش .....
۱۵۳.....	درک عذاب بر اساس فطرت .....
۱۵۴.....	علم حضوری یعنی ثبات قلبی و ملکات .....
۱۵۶.....	امکان ثبات قلب در خیر یا شر .....
۱۵۶.....	مشککیت (مراتب یا ذومراتب بودن) ثبات قلب .....
۱۵۸.....	پایین ترین مرتبه ثبات قلب .....
۱۵۸.....	۵-۷. روایت پنجم باب هفتم .....
۱۵۸.....	متن ترجمه .....
۱۵۹.....	تأثیر رجاء مؤمن، هنگام احتضار .....
۱۶۰.....	ایمنی خوف مؤمن، هنگام احتضار .....
۱۶۱.....	معنای نظر محتضر به جایگاه بهشتی .....
۱۶۲.....	تطبیق بشارت دنیوی و آخروی متقین .....
۱۶۳.....	۶-۷. روایت ششم باب هفتم .....
۱۶۴.....	ترجمه روایت .....
۱۶۴.....	ولایت ائمه در طول ولایت خداوند .....
۱۶۵.....	بشارت پیامبر به مؤمن محتضر .....
۱۶۷.....	عدم وجود غفلت هنگام احتضار .....
۱۶۷.....	امر تکوینی پیامبر به خروج روح مؤمن .....
۱۶۹.....	✽ جلسه ششم (۷-۶) .....
۱۶۹.....	مقدمه .....
۱۶۹.....	سلوک با مکاشفه شمیّه .....
۱۷۰.....	نوع مکاشفات در حالت احتضار .....
۱۷۱.....	تثبیت خوف و رجاء هنگام احتضار .....
۱۷۲.....	تفاوت طول امل و رجاء عظیم .....
۱۷۳.....	تفاوت هوس و ملکه .....
۱۷۴.....	اثر طلب جدی در امور دنیوی .....

۱۷۴.....	معنای تثبیت وجود هنگام احتضار.....
۱۷۵.....	کیفیت رشد در برزخ.....
۱۷۶.....	نظام علم حضوری در آخرت.....
۱۷۷.....	شهود حقیقت نیاز انسان.....
۱۷۸.....	رابطه درک نیاز انسان و عبودیت.....
۱۸۰.....	۷-۷. روایت هفتم باب هفتم.....
۱۸۱.....	ترجمه روایت.....
۱۸۴.....	افراط و تفریط در امر ولایت.....
۱۸۵.....	ملازمت با ائمه ملاک نجات.....
۱۸۶.....	سنگش بر اساس حق نه افراد.....
۱۸۸.....	مجاهدت در دفاع از حق.....
۱۸۹.....	اولین مصدِّق پیامبر قبل از دنیا.....
۱۸۹.....	اولین مصدِّق پیامبر در دنیا.....
۱۹۰.....	روابط زمان ظهور بر اساس حقایق.....
۱۹۰.....	اولیت و آخریت و دیگر القاب ائمه.....
۱۹۲.....	مواطن اخروی حضور امیرالمؤمنین.....
۱۹۲.....	حقیقت موطن مقاسمه.....
۱۹۳.....	کیفیت تمسک اخروی به ائمه.....
۱۹۴.....	تثبیت انسان با اعمال و آمال.....
۱۹۵.....	رابطه ذات و فعل انسان.....
۱۹۹.....	※ جلسه هفتم (۷-۷).....
۱۹۹.....	مقدمه.....
۱۹۹.....	۸-۷. روایت هشتم باب هفتم.....
۲۰۰.....	ترجمه روایت.....
۲۰۰.....	ارتباط با عالم مثال.....
۲۰۱.....	عالم مثال، عالم شهود مطلق.....
۲۰۲.....	حضور ائمه هنگام احتضار.....
۲۰۲.....	انصراف مبیغض ائمه به ناصبی‌ها.....

۲۴۷	.....	✽ جلسه نهم (۷-۰۹)
۲۴۷	.....	مقدمه
۲۴۷	.....	۲۲-۷. روایت بیست و دوم باب هفتم
۲۴۸	.....	ترجمه روایت
۲۴۸	.....	سرور اشد مؤمن در لحظه احتضار
۲۴۹	.....	ادراک آخرت از لحظه احتضار
۲۴۹	.....	ایجاد قابلیت با انقطاع از دنیا
۲۵۱	.....	شهود حقیقت ولایت هنگام احتضار
۲۵۲	.....	شهود هلاکت مخالفین ولایت
۲۵۳	.....	مراتب توحید
۲۵۵	.....	۲۳-۷. روایت بیست و سوم باب هفتم
۲۵۵	.....	ترجمه روایت
۲۵۵	.....	محتاج ترین لحظه به حُبّ اهل بیت
۲۵۶	.....	بشارت لحظه احتضار محب
۲۵۷	.....	۲۵-۷. روایت بیست و پنجم باب هفتم
۲۵۷	.....	ترجمه روایت
۲۵۷	.....	شهود محتضر بر اساس حُبّ و بغض
۲۵۹	.....	۲۶-۷. روایت بیست و ششم باب هفتم
۲۶۰	.....	ترجمه روایت
۲۶۰	.....	بشارت به محتضر مؤمن
۲۶۱	.....	بشارت به محتضر فاجر
۲۶۱	.....	اثر لغزش در عمل، ثبات در اعتقاد
۲۶۲	.....	۲۷-۷. روایت بیست و هفتم باب هفتم
۲۶۲	.....	ترجمه روایت
۲۶۲	.....	کیفیت شهود محتضر کافر
۲۶۴	.....	میزان عمل امت‌ها و انبیاء
۲۶۵	.....	حقیقت میزان عمل
۲۶۵	.....	۲۸-۷. روایت بیست و هشتم باب هفتم
۲۶۶	.....	ترجمه روایت

۲۶۶	..... ملاک نجات، ایمان حالت احتضار .....
۲۶۷	..... امکان صلاح ولد الزنا .....
۲۶۸	..... ۲۹-۷. روایت بیست و نهم باب هفتم .....
۲۶۸	..... ترجمه روایت .....
۲۶۸	..... ایمان اهل کتاب به پیامبر در احتضار .....
۲۶۹	..... حضرت عیسی <small>علیه السلام</small> واسطه هدایت اهل کتاب .....
۲۷۰	..... ۳۰-۷. روایت سی ام باب هفتم .....
۲۷۱	..... ترجمه روایت .....
۲۷۱	..... شهود حقیقت برای محتضرین ادیان آسمانی .....
۲۷۲	..... شفاعت عظیم پیامبر در قیامت .....
۲۷۲	..... ۳۱-۷. روایت سی و یکم باب هفتم .....
۲۷۲	..... ترجمه روایت .....
۲۷۲	..... تلاش شیطان علیه محتضر مؤمن .....
۲۷۵	..... * جلسه دهم (۷-۱۰) .....
۲۷۵	..... مقدمه .....
۲۷۵	..... ۳۲-۷. روایت سی و دوم باب هفتم .....
۲۷۶	..... متن ترجمه .....
۲۷۶	..... محبوبیت ریح و روح مؤمن .....
۲۷۷	..... ریح ظاهری و حقیقی .....
۲۷۸	..... ریح کنایه از حقیقت طینت .....
۲۷۹	..... اثر محبت به اهل ولایت .....
۲۸۱	..... شکل گیری اعتقاد بر اساس محبت .....
۲۸۲	..... حب و بغض بر محور ولایت .....
۲۸۴	..... اثر حب و بغض بدون توجه .....
۲۸۵	..... مراتب غیر محبین به اهل ولایت .....
۲۸۶	..... نوع رابطه با مؤمن فاسق .....
۲۸۶	..... ملاک انتساب عمل به ذات .....
۲۸۸	..... سنخیت عمل ناصالح با ذات ناصالح .....

- ۲۸۹ ..... ملاک الحاق عمل به ذات
- ۲۹۰ ..... اثر محوریت ولایت در روابط
- ۲۹۱ ..... محبت به مؤمنین مقدمه محبت به ائمه
- ۲۹۱ ..... عرضیت فعل بد مؤمن
- ۲۹۳ ..... عمل صالح، تجلی وجود انسان کامل
- ۲۹۳ ..... شیوه معرفت به خداوند
- ۲۹۴ ..... شیوه شکر الهی
- ۲۹۴ ..... علت محبت لقاء الهی
- ۲۹۵ ..... معنای دین خداوند و ملائکه
- ۲۹۷-۷-۳۳ ..... روایت سی و سوم باب هفتم
- ۲۹۸ ..... ترجمه روایت
- ۲۹۹ ..... کفر خاص و کفر عام
- ۳۰۰ ..... ملعونیت کافر خاص
- ۳۰۱ ..... لعنت فطری کافر به خودش
- ۳۰۲ ..... اثر ذاتی شدن کفر کافر
- ۳۰۲ ..... نمره بقاء فطرت کافر
- ۳۰۳ ..... خلود کافر در لعن
- ۳۰۴ ..... نمره کتمان و انکار ولایت
- ۳۰۶ ..... معنای بشارت به کفار
- ۳۰۹ ..... * جلسه یازدهم (۷-۱۱)
- ۳۰۹ ..... مقدمه
- ۳۰۹ ..... نزول ملک الموت متناسب با حال محتضر
- ۳۱۰ ..... کیفیت نزول ملک الموت برای کافر
- ۳۱۰ ..... احاطه وجودی شیاطین بر کافر
- ۳۱۲ ..... دلیل احاطه شیاطین بر کافر
- ۳۱۲ ..... بشارت ملک الموت به کافر
- ۳۱۳ ..... ادامه روایت سی و سوم باب هفتم
- ۳۱۳ ..... کیفیت شهود محتضر

۳۱۴.....	حسرت کافر با شهود موطن بهشتی.....
۳۱۵.....	شهود کافر بر اساس اتمام حجت ها.....
۳۱۵.....	محدودیت معرفت به حد عارف.....
۳۱۶.....	تسییح همه موجودات.....
۳۱۷.....	تناسب تسییح موجودات با مرتبه آنها.....
۳۱۸.....	شهود موطن بهشتی توسط کافر.....
۳۱۸.....	تناسب عبودیت با معرفت.....
۳۱۹.....	وحدت مرتبه وجودی ائمه <small>علیهم السلام</small> .....
۳۱۹.....	بهشت ممکن الوصول برای کافر.....
۳۲۰.....	بهشت، فوق تصور انسان.....
۳۲۱.....	شرط وصول به بهشت برای کافر.....
۳۲۳.....	شهود موطن جهنمی برای کافر.....
۳۲۳.....	عدم دخول در جهنم قبل از قیامت.....
۳۲۴.....	برزخ، مثال منفصل عالم.....
۳۲۵.....	تمثل شیاطین مرتبط با کافر.....
۳۲۶.....	حسرت کافر با یأس از شیاطینش.....
۳۲۷.....	۴۲-۷. روایت چهل و دوم باب هفتم.....
۳۲۷.....	ترجمه روایت.....
۳۲۹.....	جریان احتضار سید حمیری.....
۳۳۱.....	معنای بخشش گناهان پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> .....
۳۳۳.....	※ جلسه دوازدهم (۷-۱۲).....
۳۳۳.....	مقدمه.....
۳۳۳.....	ادامه روایت چهل و دوم باب هفتم.....
۳۳۴.....	شهود خمسه طیبه قبل از موت.....
۳۳۴.....	حقیقت انسان.....
۳۳۴.....	ثمره مفارقت روح از جسد.....
۳۳۵.....	معنای موت اختیاری.....
۳۳۵.....	فرج انفسی و آفاقی.....

۳۳۴	..... مراتب ارتباط با مقام ولایت
۳۳۶	..... تحقق لقاء حق از مسیر ولایت
۳۳۷	..... ۳۴-۷. روایت سی و چهارم باب هفتم
۳۳۸	..... ترجمه روایت
۳۳۸	..... انقطاع از طمع دنیوی با موت
۳۳۹	..... اشراف بر طمع اخروی با موت
۳۳۹	..... ائمه، سلف صدق اخروی مؤمن
۳۴۰	..... مقام خاص حضرت ابراهیم <small>علیه السلام</small>
۳۴۰	..... ۳۵-۷. روایت سی و پنجم باب هفتم
۳۴۰	..... ترجمه روایت
۳۴۱	..... ثمره بغض در راه ولایت
۳۴۱	..... علت شدت نیاز به ولایت در احتضار
۳۴۲	..... ۳۶-۷. روایت سی و ششم باب هفتم
۳۴۲	..... ترجمه روایت
۳۴۲	..... مبشرین لحظه احتضار
۳۴۳	..... مراتب تثبیت وجود لحظه احتضار
۳۴۴	..... افراد مستقر در اعراف
۳۴۵	..... ۳۸-۷. روایت سی و هشتم باب هفتم
۳۴۵	..... ترجمه روایت
۳۴۵	..... شهود محتضر بر اساس نظام وجودی اش
۳۴۷	..... ۳۹-۷. روایت سی و نهم باب هفتم
۳۴۷	..... ترجمه روایت
۳۴۷	..... علت اشک محتضر
۳۴۸	..... علت سخت جان کردن محتضر
۳۵۱	..... * جلسه سیزدهم (۷-۱۳)
۳۵۱	..... مقدمه
۳۵۱	..... مباحث معاد، راه انسان شناسی
۳۵۲	..... نبود مواقف برای وجود تثبیت شده

۳۵۴.....	مباحث معاد، راه انسان شناسی .....
۳۵۵.....	۴۳-۷. روایت چهل و سوم باب هفتم.....
۳۵۵.....	ترجمه روایت .....
۳۵۶.....	تثبیت وجود در لحظه مرگ .....
۳۵۷.....	نظام تطهیر، روشن کننده وجود تثبیت شده .....
۳۵۸.....	۴۴-۷. روایت چهل و چهارم باب هفتم.....
۳۵۸.....	ترجمه روایت .....
۳۵۹.....	عدم پذیرش ایمان پس از رؤیت نظام جزاء.....
۳۶۰.....	۴۵-۷. روایت چهل و پنجم باب هفتم.....
۳۶۱.....	ترجمه روایت .....
۳۶۱.....	حضور ائمه برای مؤمن محضتر.....
۳۶۳.....	※ جلسه چهاردهم (۷-۱۲).....
۳۶۳.....	مقدمه.....
۳۶۳.....	تأثیر فهم معاد در فهم توحید.....
۳۶۴.....	تأثیر فهم معاد در انسان شناسی .....
۳۶۴.....	نتیجه توسل به اسباب دنیا .....
۳۶۶.....	عدم توسل انبیا به اسباب دنیا .....
۳۶۸.....	عدم مقهوریت خداوند در برابر اسباب دنیا.....
۳۷۱.....	استفاده از اسباب و عدم توقف در آن.....
۳۷۲.....	صدقه و دعا بخشی از نظام اسباب .....
۳۷۲.....	تنوع در نظام اسباب .....
۳۷۳.....	هدایت و تربیت بر اساس نظام اسباب .....
۳۷۶.....	تناسب کمال و شدت ابتلائات.....
۳۷۸.....	۴۷-۷. روایت چهل و هفتم باب هفتم.....
۳۷۸.....	ترجمه روایت .....
۳۷۸.....	تلاش شیطان علیه محضتر.....
۳۷۹.....	هدف شیطان، سلب ایمان محضتر.....
۳۸۰.....	قوی ترین شیاطین در سخت ترین لحظات.....

۳۸۰.....	فعلیت صفات در رخاء و بلا.....
۳۸۲.....	امداد محتضر با تلقین.....
۳۸۳.....	۴۸-۷. روایت چهل و هشتم باب هفتم.....
۳۸۳.....	ترجمه روایت.....
۳۸۴.....	تمثل اعمال بصورت نور و ظلمت.....
۳۸۵.....	حضور ائمه برای مؤمن محتضر.....
۳۸۵.....	تأثیر تلقین محتضر.....
۳۸۶.....	اهمیت تقدیم مغفرت معاصی بر قبول طاعات.....
۳۸۹.....	* جلسه پانزدهم (۷-۱۵).....
۳۸۹.....	مقدمه.....
۳۸۹.....	۴۹-۷. روایت چهل و نهم باب هفتم.....
۳۹۰.....	ترجمه روایت.....
۳۹۰.....	عدم آکراه مؤمن در قبض روح.....
۳۹۱.....	خداوند، مهربان‌تر از مادر.....
۳۹۱.....	رشد انسان از طریق محبت نفس.....
۳۹۳.....	نفس مذموم، نفس ممدوح.....
۳۹۵.....	رشد انسان از طریق محبت نفس.....
۳۹۵.....	مرحله گذر از نفس.....
۳۹۶.....	عدم شر در خلقت الهی.....
۳۹۷.....	توسعه نفس مطلوب شرع.....
۳۹۸.....	حقیقت محبت ملک‌الموت.....
۴۰۰.....	تفاوت مراتب شهود مثالی.....
۴۰۱.....	تمثلات محتضر.....
۴۰۱.....	تفاوت مراتب نزع.....
۴۰۱.....	اسماء الهی در آیات و روایات.....
۴۰۲.....	کیفیت قبض روح مؤمن.....
۴۰۳.....	حرکت حتی در برزخ.....
۴۰۴.....	رجوع به خداوند از طریق وسائط.....

۴۰۴	.....	روایت پنجاهم باب هفتم
۴۰۵	.....	ترجمه روایت
۴۰۶	.....	اهمیت تقیه
۴۰۷	.....	تثبیت وجود در لحظه موت
۴۰۸	.....	حقیقت نشان دادن جایگاه بهشتی
۴۱۰	.....	راه آخرتی کردن اموال
۴۱۱	.....	حقیقت سؤال از محتضر
۴۱۲	.....	عدم تأثیر عمل بیشتر بعد از تحقق ملکه
۴۱۲	.....	علائم ظاهری محتضر مؤمن
۴۱۳	.....	حرکت اختیاری در برزخ
۴۱۵	.....	جهات روح به لحاظ تعلق به بدن
۴۱۹	.....	※ جلسه شانزدهم (۷-۱۶)
۴۱۹	.....	مقدمه
۴۱۹	.....	۵۱-۷. ادامه روایت پنجاه و یکم باب هفتم
۴۲۱	.....	ترجمه روایت
۴۲۲	.....	قبولی اعمال و غفران به واسطه ولایت
۴۲۳	.....	پذیرش ولایت، فصل اخیر پذیرش انسان
۴۲۴	.....	نزول کفن و حنوط بهشتی برای مؤمن
۴۲۴	.....	گشایش قبر مؤمن به سوی بهشت
۴۲۵	.....	معنای معیت با ائمه
۴۲۶	.....	بعث مؤمنین هنگام قیام حضرت حجت
۴۲۶	.....	معنای مُبطل و مُجَلّ
۴۲۷	.....	معنای جری و تطبیق
۴۲۸	.....	مهلکین و ناجین در هنگام فرج
۴۲۸	.....	تعجیل ممدوح و مذموم
۴۳۰	.....	ملاقات مؤمنین در وادی السلام
۴۳۰	.....	سردمداری پیغمبر و امیرالمؤمنین در رجعت
۴۳۱	.....	ظهور روابط ایمانی در وادی السلام

۴۳۲	وجه ابوالقاسم بودن پیغمبر ﷺ
۴۳۲	احوال محتضر کافر
۴۳۳	معنای بشارت به کافر
۴۳۴	حقیقت شیاطین موکل روح کافر
۴۳۵	احوال کافر در قبر
۴۳۵	زمان تعیین بهشت و جهنم افراد مختلف
۴۳۶	دو قول در اصحاب اعراف
۴۳۷	۵۲-۷. روایت پنجاه و دوم باب هفتم
۴۳۷	ترجمه روایت
۴۳۷	لزوم حفظ جایگاه خداوند و رسول الله ﷺ و حضرات معصومین نسبت به هم
۴۳۸	۵۳-۷. روایت پنجاه و سوم باب هفتم
۴۳۸	ترجمه روایت
۴۳۹	رؤیت امیرالمؤمنین در لحظه مرگ
۴۴۰	۵۴-۷. روایت پنجاه و چهارم باب هفتم
۴۴۰	ترجمه روایت
۴۴۰	حقیقت امام بودن اهل بیت در برزخ
۴۴۱	۵۵-۷. روایت پنجاه و پنجم باب هفتم
۴۴۲	ترجمه روایت
۴۴۲	بروز دغدغه‌ها در برزخ
۴۴۲	عدم امکان اخبار اهل دنیا توسط محتضر
۴۴۳	۵۶-۷. روایت پنجاه و ششم باب هفتم
۴۴۳	ترجمه روایت
۴۴۴	تفاوت تعبیر «یمثل له» و «رأی بحضرته»
۴۴۴	روایت بعدی باب هفتم
۴۴۴	متن ترجمه
۴۴۴	معرفی کتاب مشارق الانوار
۴۴۵	امیرالمؤمنین ﷺ، بر عهده گیرنده کار محب در سه موطن
۴۴۶	توجیه حضور معصومین بر بالین محتضر
۴۴۹	فهرست اجمالی
۴۵۳	منابع و مأخذ

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي تجلي بذاته و الصلوة على شواهد صفاته و مظاهر تجلياته سيما سيد الكونين و جامع المرتبتين و قائد المنشأتين و خلاصة العالمين محمد المصطفى و آله و ذريته مرثي صفاته العليا و شواهد اسمائه الحسنی صلوة توازي حق ارشادهم و تكافي جزاء إحسانهم و ارفادهم. همه هستی از خزائن الهی نازل و لباس تقدیرات را به تن برشاننده و در حدود و تعینات مخفی می شود، ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ﴾.

انسان به عنوان خلیفه الهی، حامل امانت خدا و همه اسمای الهی است که همه ملائکه در خدمت او قرار گرفته و بر او سجده کردند و شیطان از امر الهی به سجده، سرپیچی کرد. در مرتبه خلقت ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ * ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾^۱، تقدیر انسان، آمدن به دنیا و محدود شدن به همه حدود و تعینات عوالم وجود بود.

عالم وجود در بازگشت به سوی خداوند باید از این حدود و تعینات جدا گشته و مرحله به مرحله و منزل به منزل به سوی وادی اطلاق و کرانه بی کران حرکت کند ﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْقَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ﴾^۲.

۱. حجر (۱۵)، ۲۱.

۲. تین (۹۵)، ۴-۵.

۳. نحل (۱۶)، ۹۶.

حرکت از حدود و شکستن آنها، تقدیر همه موجودات مشهود و علوی و سفلی عوالم سماوات و ارض است «مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى» که همه هستی مشهود در حالت جذبه، رهسپار غایتی است که از پیش او را می خواند و قوه ای که او را از پی می راند و قوایی که در این سفر، او را همراهی برای این حرکت می کنند. البته ملائکه حافظ و ملائکه رقیب و عتید و ملائکه دیگر و همچنین شیاطین و... هر کدام به نحوی با این عصاره هستی در این سفر با او مرتبط می شوند.

نگاه با این افق که انسان از خزائن و اسمای الهی نشأت گرفته و در عین متعین شدن به همه حدود، دوباره به سوی خداوند رهسپار می شود - «مَا خُلِقْتُمْ لِقَاءَ بَلِّ خُلِقْتُمْ لِلْبَقَاءِ وَإِنَّمَا تُنْقَلُونَ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ»^۱ - رها شدن از حدود را مرزده می دهد که هر مرگی پاره کردن زنجیر حدی به سوی رهایی است و هر مرگی دو وجهه دارد که از منظر دنیایی، اجل و سرآمد و فراق و عدم و آلم است و از منظر الهی، قرب و وصال و کمال و نور و لذت و سرور است. هر خروجی، ورود است و با هر گسستگی، پیوستن و با هر فنا، بقایی است؛ «وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ»^۲.

انسان عرش نشین مسجود ملائک که در زمین به تن نشسته، لحظه به لحظه با اطاعت از اوامر الهی و مردن، از رها بودن از اراده خود، حیات به امر الهی پیدا می کند و با پیوستن به شئون ربوبی، غبار تن شسته و در یک خانه تکانی از دنیا، خیمه خود را بار دیگر در عالم قدس و نور به پا می کند که مرگ در آنجا ذبح شده و به حیات ابدی که دغدغه اساسی انسان است واصل می شود؛ «عِنْدَ مَا يَخْلُ أَظْنَابُ حَيَامِ الدُّنْيَا وَيَشُدُّهَا فِي الْآخِرَةِ»^۳. با اینکه انسان از بدن آغاز می شود، ولی انسان بدون بدن، انسان است ولی به انسان بدون روح، فقط جسد اطلاق می شود.

صفات نقصی مربوط به بدن است که هر چه قوت تن و احکام آن در سیر صحیح الهی ضعیف تر شود، قوای روحی قدرتشان آشکارتر می شود؛ چنانچه خواب و موت از خصوصیات

۱. احقاف (۴۶)، ۳.

۲. بحار الأنوار، ج ۷۸، ص ۵۸.

۳. ق (۵۰)، ۱۹.

۴. بحار الأنوار، ج ۶، ص ۱۳۳.

بدن است که نفس آن را می چشد؛ ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾^۱. و نفس و روح انسان از امثال خواب و موت در امان است و آنچه که مربوط به نفس و روح است، توفی و قبض می باشد. انسان در هر نفس و هر شب و روز توفی و ارسال می شود؛ ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَازِلِهَا فِيمَنِّيكَ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾^۲.

در سؤالی که از امام باقر علیه السلام می شود که موت چیست؟ می فرمایند: ﴿هُوَ النَّوْمُ الَّذِي يَأْتِيكُمْ كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَّا أَنَّهُ طَوِيلٌ مُّدَّتُهُ لَا يَنْتَبَهُ مِنْهُ إِلَّا يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^۳

و در تعبیر دیگر موت برای مؤمن، شستن چرک ها و آلودگی ها و درآوردن لباس های کشیف یا وارد شدن در حمام و نجات از هر غم و غصه و آلم و درد ذکر شده است یا رسیدن به هر سرور و فرح و آرزو و جدا شدن از رجم تنگ عالم طبیعت و ورود به عالم وسیع و عظیم و شیرین جنات الهی، و از زندان به قصر و پاره کردن زنجیرها و غل های سنگین و پوشیدن بهترین لباس ها و استشمام خوشبوترین گل ها و بهره مندی از بهترین امکانات است. مراتب عود در سیر معادی، مراتب موت و حیات به سوی لنگرگاه هستی که عالم آخرت است، می باشد.

اعتقاد به موت و لقای حق، اعتقاد به همه معارف دیگر را به دنبال می آورد؛ ﴿إِنَّ الدِّينَ لَا يَرُجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ﴾^۴ ﴿وَأُولَٰئِكَ مَا لَهُمُ النَّارُ مَا كَانَُوا يَكْسِبُونَ﴾^۵. ﴿فَأَعْرِضْ عَنْ مَن تَوَلَّىٰ عَنْ دِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَن اهْتَدَىٰ﴾^۶

و در روایت وارد شده است که انسان وقتی استحقاق ولایت شیطان را پیدا می کند که آرزوهای دنیا جلوی چشمش قرار گیرد و یاد مرگ را فراموش کند.^۶

۱. آل عمران (۳)، ۱۵۸.

۲. زمر (۳۹)، ۴۲.

۳. معانی الأخیار، ص ۲۸۹.

۴. یونس (۱۰)، ۷-۸.

۵. نجم (۵۳)، ۲۹-۳۰.

۶. بحار الأنوار ج ۶، ص ۱۲۶. «وَقَالَ: إِذَا اسْتَحَقَّتْ وِلَايَةُ الشَّيْطَانِ وَ السَّقَاوَةُ جَاءَ الْأَمَلُ بَيْنَ الْعَيْنَيْنِ وَ ذَهَبَ الْأَجَلَ وَزَاءَ الظُّهْرِ»

پس حقیقت مرگ جدا شدن از اغیار است و هر کس قبلاً از ناخالصی‌ها و اغیار جدا شده و به هر مقدار خالص تر باشد، مرگ برای او ملایم‌تر است. البته مرگ فقط جدایی نفس از بدن نمی‌باشد که این هم مرتبه‌ای از آن است.

خدای سبحان با افعالش با ما سخن می‌گوید؛ به همین جهت تمام لحظات زندگی انسان و حوادث و وقایع، گفتگوی خدای سبحان با انسان است که باید رمزگشایی شود تا با این زبان انس بگیریم و مقصود خداوند را از مأموریت آن واقعه و حادثه برای خود بشناسیم تا مطابق آن عمل کنیم و در حرکت رجوعی، سرعت سیر پیدا کنیم.

پس موت نه فقط کاستن نیست؛ بلکه از ناخالصی‌ها پاک شدن و خالص شدن است و اگر گوش جان انسان باز باشد، هر دم و بازدمی و هر خواب و بیداری و ... خالص شدن بالاتری را در پی دارد؛ «إِنَّ وُزَاءَكُمْ الشَّاعَةَ تَخْذُوكُمْ تَحْفَفُوا تَلْحَقُوا».

عالم دنیا توان و استعداد جلوه‌گری حیات را ندارد و این همه آثار حیات در دنیا رشحه و نَمی از یم حیات است که در انتظار عالم انسانی است «إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَئِي الْحَيَوَانُ». انسان به سوی حیات خالص بالاتر پیش می‌رود و ما هنوز درکی از حیات بدون موت و ناخالصی نداریم و الاشتیاق رفتن، آرامشمان را سلب می‌کند به ترس از رفتن.

رَجم دنیا با همه قواعد و سنن و راحتی‌ها و سختی‌ها و گردنه‌ها و به ظاهر گستردگی‌اش، آماده کردن انسان برای وصال و ورود به حیات آخرت است.

معاد باوری با این افق نگاه، تمام نظام تفکر و اعتقاد و روابط و افعال انسان را تحت تأثیر قرار داده و نسبت‌های وجودی ما را با اطراف و وقایع تصحیح می‌کند و عمق ارتباطات و اعمال را از دایره تنگ عمر حداکثر صد ساله و حیات دنیا به سمت حیات نامتناهی سوق می‌دهد و در یک بازه ابدی تعریف می‌کند.

یاد مرگ و آماده بودن و باور به آن، شناخت حقیقت خود و دل‌ن بستن به اغیار، و قدر عمر را دانستن و صرف صحیح آن برای ابدیت، امری پسندیده است؛ اما ترس از مرگ و ناامید شدن و یأس و از کار افتادن، ناشایسته و از حيله‌های شیطان لعین است.

هر شب بانگ الرحیل به گوش می‌رسد و نفوس و ارواح، دسته دسته به عالم وحدت توفی و

۱. نهج البلاغه، ص ۶۲.

۲. عنکبوت (۲۹)، ۶۴.

قبض می‌شوند و بار دیگر صبحگاهان، فوج فوج از عالم وحدت به کثرت روان می‌گردند، ولی این پیمان و عهد در خاطره‌ها به خاطر کثرت اشتغال نمی‌ماند تا این که در وقت مرگ، با رفتن قطعی بدون بازگشت که مواجه می‌شود، تقاضای برگشتن می‌کند ولی با جواب «هرگز برگشتی در کار نیست»، با حسرت بازگشت مواجه می‌شود و پرونده عمل او بسته شده و ابدیت خود را با همه ذخایر عمرش و افکار و اعمال لحظه به لحظه اش در دفتر دل نگاشته و مانند دانه‌ای در مزرعه وجودش کاشته که از اجمال و بسته بودن، باز و منشور شده و دانه‌ها روئیده و به ثمر می‌رسد «الدُّنْيَا مَرْزَعَةُ الْآخِرَةِ».

ولی راه به سوی اعمال جدید بسته شده و انقطاع اعمال سابق در کار است «إِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَلَا حِسَابَ وَغَدًا حِسَابٌ وَلَا عَمَلٌ»^۱

تأثیر عظیم غایت که همه چیز با رنگ آن معنی پیدا می‌کند؛ آن هم غایتی که غایت همه هستی و غایت انسان خلیفه الهی در هستی می‌باشد که معنی هر چیزی و هر کسی و هر کاری با این نگاه، واقعی می‌شود و الا وهمی و خیالی است.

سبک زندگی و چینش روابط بین انسان با خدا و هستی و انسان‌های دیگر بر این اساس سلوک در وادی حقیقت است و انسان را آماده ورود به آخرت می‌کند و ارزش و نقش معاد و معادباوری را در همه جهات زندگی درونی و بیرونی، فردی و اجتماعی و حتی ارتباط با محیط زیست و اشیای دیگر و در رأس همه ارتباط با خدای سبحان روشن می‌کند؛ «وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ»^۲

آنچه جامعه ما و بلکه جامعه انسانی امروز به آن نیازمند است، روح پیدا کردن زندگی است که همه چیز با قیاس به آن معنی پیدا می‌کند و راحت و سختی، معنای جدیدی می‌یابد و انسان، موجودی عظیم می‌شود که دنیا قیمت او نیست. گم‌شده امروز بشریت، باور به معاد است که همه دنیای او را به گونه‌ای آخرتی و زنده می‌کند که تازه می‌فهمد حیات انسانی چیست.

در پایان نکاتی قابل ذکر است:

۱. روایات معاد به صورت تفصیلی در کتاب بحار الأنوار علامه مجلسی رحمته الله علیه جلد‌های

۱. نهج البلاغه، ص ۸۴.

۲. حشر (۵۹)، ۱۹.

ششم و هفتم و هشتم وارد شده است که در سال ۸۵ با تقاضای جمعی از دوستان طلبه مباحثه‌اش آغاز شد و در طول چندین سال تا ۹۳ ادامه پیدا کرد و محفل انسی برای ارتباط با دوستان مشتاقی بود که هفته‌ای یک شب، کنار هم جمع می‌شدیم تا از معارف و اخلاقیات و دستورات عملی روایات در این باب بهره‌مند شویم و ذره‌ای از گنجینه عظیم معارف نورانی روایات را بچشمیم. البته همان طور که دائماً در جلسات گوشزد می‌شد، قرار نبود بحث‌ها به صورت صرفاً نظری و معرفتی بیان شود، بلکه همان طور که در زلال کلمات حضرت علیه السلام وارد شده، با آمیختگی کامل بین علم و عمل همراه باشد. به همین جهت بسیاری از سؤالات به سمت و سوی عملی سوق داده می‌شد. به برکت همین روایت خوانی هفتگی که به صورت متفرق توسط دوستان مختلفی ضبط شده بود، توسط دوستان محققى از مدرسه علمیه مشکاة جمع‌آوری شده و پیاده و منظم شد و با صرف وقت بسیار و همت مثال زدنی، محصولات مختلفی از آن قابل برداشت شد که جامع‌ترین آن همین مجموعه است که به صورت سلسله وار درس‌ها و طبق نظم روایات بحار تدوین شده که در ابواب موت و معاد آماده نشر است. بر خود لازم می‌دانم که از زحمات‌های بسیار زیاد دوستان محقق مشتاق روایات مدرسه مشکاة بالخصوص آقایان حجج اسلام علیزاده، مفیدی، حاجی‌پور، معدنی‌پور، اکرمی، امیرزرگر و دیگر دوستانی که در تنظیم این اثر کوشا بودند کمال تشکر را داشته و آرزوی معاد باوری برای خود و همه مؤمنین را از کلمات نورانی حضرات معصومین علیهم السلام داریم.

۲. فاصله طولانی چندساله بین مباحث، گاهی لزوم تکرار بعضی از بحث‌ها را به دنبال داشته و البته تلاش شد که تکرار مخّل نباشد و گفتاری بودن کلمات تا حدودی اصلاح شود ولی سعی شده قالب کتاب به صورت گفتاری و درسی و تابع نظم روایات کتاب بحار الأنوار باشد.

۳. از زحمات‌ها و همکاری مدیریت محترم مدرسه مشکات علی بن موسی الرضا علیه السلام، حجت الاسلام والمسلمین قاسمیان و طلاب فاضل و محقق تشکر وافر داشته و همچنین از مسئولین دفتر نشر معارف بالخصوص جناب آقای پیرمردیان در استقبال از موضوع و اقدام و تشویق برای نشر، کمال سپاس را داریم.

از خداوند متعال می‌خواهیم، همه دوستان را در نشر و ترویج فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام و بالخصوص در بحث معاد باوری که به فرموده مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی)، از مسائل خیلی مهم است که در اغلب کارها تأثیرگذار است، بیش از پیش موفق گرداند.

امیدواریم هرگونه قصور و کمبودی در این کتاب مشاهده کردید، ما را از نقد مشفقانه خویش محروم نفرمایید.

خداوندا! با فقر و گدایی به پیشگاه عزت و عنایت تو و به آستان ولایت مقربان درگاهت آمدم. بدین درگاه بارمان ده و کاسه گدایی ما را از جام رحمانیت و رحیمیت خویش، لبریز کن!

آمین یا رب العالمین

محمد رضا عابدینی - قم مقدس

سالروز ولادت حضرت صدیقه طاهره فاطمه زهرا علیها‌السلام

۲۰ جمادی الثانی / ۱۴۴۲ - ۱۵ بهمن / ۱۳۹۹

www.ketab.ir

---

۱. مسئله‌ی دومی که مسئله‌ی اساسی است، قضیه‌ی معاد، قضیه‌ی محاسبه، قضیه‌ی تمام نشدن قضایا با زوال جسم - با مرگ - است؛ این خیلی مسئله‌ی مهمی است؛ اینکه حساب و کتابی در کار است؛ «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ». مکتبی که این اعتقاد را داشته باشد و در برنامه‌ی عملی‌اش این معنا باشد که «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ. وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ»، در زندگی‌اش تحوّل اساسی به وجود خواهد آمد.